

# Encyklopedia Solidarności

<https://encysol.pl/es/encyklopedia/hasla-rzeczowe/22793,Region-Ziemia-Sandomierska-NSZZ-Solidarnosc.html>  
19.05.2024, 08:05

## Region Ziemia Sandomierska NSZZ „Solidarność”

Hasło wydrukowane w **Tom III**

Region Ziemia Sandomierska NSZZ „Solidarność”. Pierwszy strajk w woj. tarnobrzesckim rozpoczął się w poł. VII 1980 w Odlewni WSK PZL Gorzyce. 17 VII protest podjęli pracownicy Narzędziowni, Zakładu Mechanicznego oraz Zakładu Hutniczego w Kombinacie Przemysłowym HSW w Stalowej Woli. Strajk trwał tam (z przerwami) do 23 VII. Wkrótce zastrajkowali robotnicy z Zakładów Mechanicznych i Centralnych Warsztatów Remontowych Kopalni i Zakładów Przetwórczych Siarki Siarkopol w Tarnobrzegu. Pod koniec VII strajkowano w Fabryce Domów w Stalowej Woli, Wojewódzkiej Spółdzielni Transportu Wiejskiego w Tarnobrzegu Oddział w Stalowej Woli, Zakładach Metalowych Nimet w Nisku oraz Miejskiej Komunikacji Samochodowej w Sandomierzu. Strajki miały podłoże ekonomiczne i w większości przypadków zakończyły się podwyżkami wynagrodzeń. W zw. ze strajkami w VIII na Wybrzeżu w wielu zakładach woj. rozważano przyłączenie się do protestu, jednak władze województwa poprzez podwyżki zdołały uspokoić nastroje. Na znak solidarności ze strajkującymi, od 25 VIII w parafii MBKP w Stalowej Woli głódówkę prowadzili: Janusz Bazydło, Janusz Krupski, Jan Stepek, Marek Zieliński oraz Stanisław Sudoł. Domagali się uwolnienia Jana Kozłowskiego oraz zgody na budowę kolejnych obiektów sakralnych w Stalowej Woli.

2 IX w Narzędziowni HSW powstał pierwszy [Komitet Założycielski](#) w woj. (przew. Stanisław Krupka). 12 IX powołano Tymczasowy Komitet Założycielski w HSW, skupiający komitety z całego kombinatu, nast. przekształcony w MKZ, którym kierował S. Krupka. 17 IX w Gdańsku dokonał rejestracji MKZ z siedzibą w Stalowej Woli. Stalowowolskiemu MKZ podporządkowywały się komitety założycielskie z tego miasta, a nast. całego regionu.

3 IX wybuchł strajk w Siarkopolu, zorganizowany przez pracowników kopalni siarki w Machowie i Piasecznie, nast. dnia dołączyli górnicy z Jeziórka. Strajkujący byli wspierani przez działaczy Stowarzyszenia PAX (m.in. Edwarda Antończyka, prezesa Zarządu Wojewódzkiego PAX) oraz MKZ Stalowa Wola. 11 IX strajk zakończył się porozumieniem z dyrekcją. 29 IX powołano MKZ w Siarkopolu z przew. Mieczysławem Nieradką.

Ciężar organizacji niezależnych zw. zaw. w woj. tarnobrzeskim przejął MKZ w Stalowej Woli; w celu usprawnienia prac przy MKZ powołany został zespół doradczy, z końcem IX zastąpił go Sekretariat Przewodniczącego, w składzie: Mirosław Kocik, Jerzy Kopeczek i Marek Kalinka. 29 X MKZ otrzymał biuro w bloku przy ul. Włodzimierza Lenina w Stalowej Woli. Na pocz. X 1980 w skład MKZ wchodziło 39 zakładów, w tym 24 ze Stalowej Woli. Pod koniec 1980 liczba KZ przekroczyła 200 i zrzeszały ok. 90 tys. członków. Pracownicy HSW byli najliczniej reprezentowani w „S” w Regionie. Pierwszy sukces MKZ odniósł 11 X 1980 w zw. ze zorganizowanym tego dnia strajkiem (bez akceptacji KKP) w HSW i Siarkopolu; wywalczone podwyżkę płac.

Gł. organami prasowymi związku były: „Biuletyn Informacyjny MKZ Stalowa Wola”, przekształcony po wyborach władz regionalnych w „Biuletyn Informacyjny Zarządu Regionu Ziemia Sandomierska”, 18 IX 1981 w „Tygodnik NSZZ «Solidarność» Ziemia Sandomierska”. Od 17 III 1981 MKZ wydawał „Serwis Informacyjny MKZ Stalowa Wola”, przekształcony nast. w „Serwis Informacyjny Zarządu Regionu Ziemia Sandomierska”. W Regionie wychodziło kilka pism zakładowych, m.in. „Solidarność Tarnobrzeska” wydawana przez Komisję Przedsiębiorstwa „S” w Siarkopolu od 28 X 1981 oraz „Biuletyn Związkowy NSZZ «Solidarność» Kombinat Przemysłowy Huty Stalowa Wola”.

10 I 1981 w proteście o wolne soboty ok. 2 tys. pracowników HSW nie podjęło pracy. 14 I 1981 w HSW, Mostostalu w Rudniku n. Sanem, tarnobrzeskim Siarkopolu oraz w PKS w Sandomierzu zorganizowano solidarnościowy strajk okupacyjny z rolnikami strajkującymi w Ustrzykach i

Rzeszowie. 27 III 1981 przeprowadzano strajk ostrzegawczy w zw. z kryzysem bydgoskim.

25–26 IV w Stalowej Woli odbyło się I WZD, w którym udział wzięło 317 delegatów. Wybrano ZR w składzie: S. Krupka (przew.), Jan Cisek (z-ca), Eugeniusz Trzuskot (sekretarz). W prezydium znaleźli się także jako członkowie etatowi: Jan Chorzępa, Franciszek Chudzik, Wojciech Golik, Jan Kaczkowski oraz członkowie społeczni: Tadeusz Bebłot, Jacek Kuciel, Mieczysław Kuryłowicz, Zdzisław Kuśnierz, Elżbieta Morska, Maria Rehorowska, Kazimierz Rostek, Kazimierz Weber. Podczas I WZD doszło do rozłamu w Regionie, który przypieczętował formalnie konflikt pomiędzy działaczami ze Stalowej Woli (MKZ) i z Tarnobrzega oraz jego okolic, z tzw. Federacji Tarnobrzesckiej powołanej 24 III 1981. Istota sporu wynikała z różnych poglądów na kwestie organizacyjne oraz antagonizmów podsycanych przez SB. WZD opuścili przedstawiciele z 14 tarnobrzesckich, połanieckich i staszowskich zakładów. Pozostali na WZD członkowie „S”, odwołując się do tradycji historycznych, wybrali nazwę regionu Ziemia Sandomierska i zaakceptowali Stalową Wolę jako siedzibę ZR. KKW uznała warunkowo prawomocność wyborów, zaleciła jednak weryfikację sposobu wyboru delegatów oraz nakazała zorganizowanie kolejnego walnego zebrania, a KZ, które opuściły WZD, zezwoliła wyłonić przedstawicieli na I KZD. Jedność Regionu została formalnie utrzymana. W I KZD uczestniczyło 9 delegatów. W skład KK wszedł S. Krupka i Józef Małobęcki (Siarkopol w Grzybowie).

W IV 1981 w „S” zrzeszonych było 97 tys. członków w 274 KZ, w XII 1981 107 tys. (21 tys. stanowili pracownicy HSW). W V 1981 powołano Delegaturę ZR „S” w Opatowie z przew. Markiem Baradziejem oraz MKK w Sandomierzu z T. Bebłotem na czele.

„S” Ziemi Sandomierskiej występowała wobec władz administracyjnych woj. z licznymi postulatami o charakterze społeczno-gospodarczym. W XII 1980 na spotkaniu z wojewodą tarnobrzesckim uzyskała zgodę m.in. na budowę kilku kościołów (w Tarnobrzegu, Stalowej Woli, Kłyżowie). Uroczyscie obchodzone były święta i rocznice narodowe. W VIII 1981 poświęcony został sztandar KZ HSW, w XI sztandar

ZR. „S” zdecydowanie wsparła (organizacyjnie i finansowo) inicjatywę ks. Edwarda Frankowskiego powołania filii KUL w Stalowej Woli. W Komitecie Organizacyjnym Budowy Filii KUL, utworzonym 20 VI 1981 było 3 przedstawicieli ZR.

W 1981 stosunki pomiędzy „S” a władzami województwa były napięte. Związkowcy podjęli inicjatywę odwołania wojewody i prokuratora wojewódzkiego. 22 X w odpowiedzi na pogarszającą się sytuację aprowizacyjną rozpoczęto strajk generalny w Regionie, zawieszony 2 XI, na skutek apelu Lecha Wałęsy. 11 XI rozmowy z delegacją rządową zakończyły się podpisaniem porozumienia przez Komisję Międzyresortową. Strona rządowa zobowiązała się m.in. do poprawy zaopatrzenia.

Po 13 XII 1981 internowano 134 osoby z woj. tarnobrzeskiego. Większość internowanych mężczyzn osadzono w Ośrodkach Odosobnienia w Załężu k. Rzeszowa, Nowym Łupkowie i Uhercach. Kobiety trafiły do Ośrodków Odosobnienia w Nisku, nast. w Gołdapi. Funkcjonariusze SB i MO dokonali włamania i przeszukania siedziby ZR przy ul. Stanisława Staszica w Stalowej Woli, zabierając dokumenty organizacyjne; sztandar ZR został ukryty u ks. E. Frankowskiego. 13 XII Ryszard Rott ogłosił się „tymczasowym komisarzem” Regionu i zwołał zebranie organizacyjne w klasztorze oo. Kapucynów w Rozwadowie. Spośród przybyłych 18 osób zostało zatrzymanych, nast. 12 z nich internowano. Osoby, które uniknęły internowania w pierwszym dniu stanu wojennego, rozpoczęły przygotowania do akcji strajkowej. Objęła ona 2 zakłady: 14 XII - HSW i Zakłady Metalowe Predom-Dezamet w Nowej Dębie; 17 XII w tych samych przedsiębiorstwach.

Akcje ulotkowe przeprowadzili Krzysztof Wianecki i Stanisław Zipser, za co 5 I 1982 Sąd Warszawskiego Okręgu Wojskowego skazał ich na 3 lata pozbawienia wolności. Organizowano pomoc dla internowanych i ich rodzin. Zbiórki pieniężne na ten cel prowadzili m.in. Andrzej Habuda i Adam Jaworski. W 1. poł. 1982 w woj. tarnobrzekim ukazywały się ulotki oraz pojedyncze numery podziemnych pism m.in. „Biuletyn Solidarności Ziemia Sandomierska”, odezwy sygnowane przez Zastępczą Komisję Zakładową w HSW oraz

KOS, każdego 13. dnia mies. w I, II, III i IV 1982 na Wydz. Z 2 HSW odbywały się krótkie przestoje w pracy.

31 VIII 1982 zorganizowano dużą manifestację w zajezdni autobusowej przed HSW (ok. 1 tys. osób). Z zakładowego radiowęzła huty nadana została audycja „S” (organizatorzy: Małgorzata Czwarno, M. Kocik, Marian i Henryk Sporzyński, Zdzisław Stawidło i Anna Zennerman).

10 XI 1982 akcję strajkową próbowali podjąć pracownicy Mostostalu w Rudniku. Władze starały się sparaliżować działalność „S” powołując aktywniejszych działaczy na ćwiczenia wojskowe do wojskowego obozu specjalnego nr 6 w Czerwonym Borze (XI 1982 - II 1983); z woj. tarnobrzesckiego trafiło tam 37 mężczyzn. Za działalność opozycyjną w woj. aresztowanych zostało 28 osób, z których 19 skazano. Najwyższy wyrok otrzymał Stanisław Kołacz z WSK PZL Gorzyce - 5 lat pozbawienia wolności. Do 15 XII 1983 z woj. tarnobrzesckiego wyemigrowało 28 osób (wraz z rodzinami), wcześniej internowanych. Ważnym wydarzeniem, które wstrząsnęło środowiskiem opozycyjnym w regionie, była niewyjaśniona śmierć Zbigniewa Tokarczyka, pracownika Elektrowni Stalowa Wola, członka „S”, którego ciało znaleziono 24 II 1984.

W XI 1982 Ewa Kuberna i Maria Barwińska wydrukowały podziemny „Biuletyn Informacyjny” sygnowany przez KOS, przekształcony na przełomie 1982/1983 w „Biuletyn Informacyjny Tymczasowej Komisji Zakładowej NSZZ «Solidarność» Kombinatu Przemysłowego Huta Stalowa Wola”. Pismo dało pocz. zorganizowanej strukturze podziemnej „S” w Stalowej Woli i całym regionie - Tymczasowej KZ HSW, powstałej 1982/1983. W skład Tymczasowej KZ wchodził E. Kuberna, Wiesław Wojtas, Ryszard Kardasz, K. Rostek (do 1985), Czesława Szpytma, Janusz Kubicki, A. Jaworski, Ryszard Kotwica, Andrzej Barwiński, Władysław Liwak (od 1987). Tymczasowa KZ uznawała zwierzchność TKK i była strukturą, która inicjowała i koordynowała większość działań opozycji w regionie.

Działacze „S” ściśle współpracowali z Kościołem. Włączali się w działania Duszpasterskiego Ośrodka Kultury

Chrześcijańskiej przy parafii MBKP w Stalowej Woli, gdzie organizowano również Katolickie Dni Społeczne (od 1983), Tygodnie Kultury Chrześcijańskiej, Diecezjalny Instytut Kultury Religijnej (1984), Studium Katolickiej Nauki Społecznej (1986). W 1983 przy parafii powstało Duszpasterstwo Ludzi Pracy. Silny ośrodek duszpasterstwa robotników stworzyli także oo. dominikanie w Tarnobrzegu.

Tymczasowa KZ inicjowała i koordynowała działalność opozycji i organizowała akcje ulotkowe. W 1984 wydrukowano i rozrzucono ok. 48 tys. ulotek, nawiązujących do zbojkotowania wyborów do rad narodowych. W X 1986 działacze Tymczasowej KZ przygotowali petycję (podpisaną przez 940 pracowników HSW i WSK-PZL Gorzyce) do najwyższych władz państwowych, domagając się przywrócenia pluralizmu związkowego; 20 X 1986 złożyli ją w Sejmie, jej kopia trafiła m.in. do Episkopatu Polski i bp. przemyskiego ks. Ignacego Tokarczuka. 13 X 1987 do Sądu Wojewódzkiego w Tarnobrzegu z siedzibą w Sandomierzu złożono wniosek o rejestrację Komitetu Założycielskiego „S” Pracowników HSW, który podpisało 14 osób. Pomimo odrzucenia wniosku, KZ działał jawnie. Kierował nim W. Wojtas, jego z-cą był Krzysztof Dębski, sekretarzem W. Liwak.

Od III 1988 w regionie ukazywał się „SMiS. Stalowowolski [Miesięcznik](#) «Solidarności». [Gazeta](#) Ruchu”, powołany z inicjatywy Jarosława Potasza i E. Kuberny.

Wiosną i latem 1988 TKZ HSW zorganizował 3 strajki. Pierwszy (29–30 IV) zakończył się niepowodzeniem. Drugi (13 VII) przyniósł sukces, tj. przywrócenie do pracy zwolnionych za działalność związkową, trzeci 22 VIII – 1 IX 1988, któremu przewodził KS na czele z W. Wojtasem (przew.), Markiem Bąkiem (z-ca) oraz W. Liwakiem (sekretarz). Gł. postulatem protestujących była legalizacja „S”, strajk zakończył się w zw. z apelem L. Wałęsy. We IX 1988 W. Liwak wszedł w skład KKW, w XII 1988 został członkiem KO przy Przew. „S” L. Wałęsie.

Jesienią 1988 powstawały nowe, jawne komitety założycielskie: w Nimecie w Nisku (zwolniono z pracy jego organizatorów, Mariana Grzybowskiego, Zdzisława

Sawickiego, Edwarda Gąsiorka, Józefa Sudoła), Elektrowni Stalowa Wola, KiZPS Siarkopol, PKP Rozwadów, ZOZ w Stalowej Woli i WSK PZL Gorzyce. 11 II 1989 komitety założycielskie z woj. tarnobrzeskiego, przedstawiciele oświaty i 3 komitetów założycielskich z woj. przemyskiego powołały Tymczasowy Komitet Organizacyjny „S” Regionu Stalowa Wola. Przew. TKO został Czesław Garbacz (HSW), a z-cami: W. Liwak (HSW), Eugeniusz Kielek (Siarkopol Tarnobrzeg) i Franciszek Łuc (San Jarosław), członkami prezydium zaś Z. Sawicki (Nimet Nisko), Władysław Fołta (WSK PZL Gorzyce), Dariusz Sikora (PKP w Rozwadowie) i Józef Bis (Elektrownia Stalowa Wola).

W obradach okrągłego stołu, w zespole ds. pluralizmu związkowego, region reprezentował W. Liwak, członek KKW.

9 IV 1988 TKO powołał Regionalny KO z siedzibą w Stalowej Woli. Wojewódzkim komisarzem wyborczym został W. Wojtas. W wyborach 4 VI 1989 posłami zostali: Jacek Bujak, Marian Dojka, K. Rostek i W. Liwak, senatorami Jan Kozłowski i Zbigniew Romaszewski.

Podczas II WZD, który odbył się 25 XI 1989 w Stalowej Woli, przew. ZR wybrano E. Kielka z Siarkopolu Tarnobrzeg, wiceprzew. zostali Andrzej Kaczmarek (HSW) i J. Bis (Elektrownia w Stalowej Woli), sekretarz Jacenty Jędruch (Mostostal Stalowa Wola), członkami prezydium: Jan Sibiga (HSW), Kazimierz Pawlik (Siarkopol Tarnobrzeg) i Marek Chruściel (WSK PZL Gorzyce). Delegaci zdecydowali również o powrocie do nazwy Region Ziemia Sandomierska; obejmował on swym zasięgiem woj. tarnobrzeskie. W 1989 TKO/ZR wspierał inicjatywę ks. E. Frankowskiego (od 5 III 1989, bp. pomocniczego diecezji przemyskiej) powołania filii KUL w Stalowej Woli.

W II 1989 w Regionie zrzeszonych było około 10 tys. członków, w XI 1989 ok. 28 tys. Podczas II KZD w 1990 Region reprezentowało 6 osób: Kazimierz Chwesiuk, E. Kielek, K. Pawlik, J. Sibiga, Zbigniew Paszkiewicz, Andrzej Ptak.

Najważniejsi działacze z „S” z Ziemi Sandomierskiej byli rozpracowywani przez Wydz. V KW MO/WUSW Tarnobrzeg

oraz Wydz. V RUSW w Stalowej Woli m.in. w ramach SOR  
krypt. Hutnicy, Grupa, Sieć, Metalowcy, Organizacja oraz SO,  
m.in. krypt. Związkowiec (dot. MKZ, ZR), Hutnik (dot. HSW),  
Bocian (dot. emigrantów politycznych).

*Marcin Bukala*

[Huta Stalowa Wola](#), [Siarkopol](#), [Stalowa Wola](#), [Tarnobrzeg](#)

[Poprzedni Strona](#)  
[Następny Strona](#)

[Zgłoś błąd](#)